

1-8

Socialinis verklas

Mokytojo
knyga

2019

Turinio autoriai
© British Council

Britų taryba 2016/F216

Britų taryba yra tarptautinė Jungtinės Karalystės organizacija kultūriniais santykiams ir švietimo galimybėms.

Turinį adaptavo ir kūrė

Turinys

Įžanga

1 pamoka

Mūsų bendruomenė,
mūsų ateitis, mūsų atsakomybė

2 pamoka

Socialinio verslo tikslai

3 pamoka

Socialinis (-ė) verslininkas (-ė):
koks jis / ji?

4 pamoka

Sugalvokite genialią idėją

5 pamoka

Laikas imtis darbų!

6 pamoka

Apžvalga: ko mes išmokome?

Priedas Nr.1

Sugalvokite genialią idėją

Priedas Nr.2

Ką reikia žinoti apie kainodarą

Priedas Nr.3

Patarimai, kaip parengti verslo planą

Priedas Nr.4

Socialinių verslų schemos

Priedas Nr.5

Socialinių verslų pavyzdžiai

Priedas Nr.6

Socialinės ir aplinkosauginės
problemos

Priedas Nr.7

Darnaus vystymosi tikslai

Įžanga

Socialinis verslas - veiklos modelis, kurio esminė misija yra spręsti socialinius, aplinkosaugos iššūkius. Socialiniai verslai taiko pažangius ir verslo principais paremtus metodus, kad gyvenimas mūsų bendruomenėse taptų geresnis arba kad atkreiptume dėmesį į aplinkosaugos problemas.

Šis mokomųjų priemonių rinkinys pateikia dėstymo struktūrą, metodus darbui bei diskusijoms, veikloms ir, kurie padės jums sudominti socialinio verslumo projektu 7–14 metų mokinius.

Tai yra tinkamas praktinis būdas mokiniams, besimokantiems įvairių mokomosios programos dalykų, tuo pat metu lavinti ir pagrindinius gebėjimus bei savybes, tokias kaip komandinis darbas, pasitikėjimas bei inovacijos.

Šiame rinkinyje esančios veiklos buvo sukurtos taip, kad plėstų mokinių žinias apie socialines inovacijas ir verslumą ir kartu lavintų šiuos esminius įgūdžius mokymuisi, gyvenimui ir darbui. Išskiriami 6 esminiai gebėjimai (įgūdžiai), kurie yra svarbūs 21 amžiaus mokinių sėkmingam mokinių dalyvavimui ateities darbo rinkoje ir visuomenėje:

Kritinis mąstymas ir problemų sprendimas

Bendradarbiavimas ir bendravimas

Kūrybiškumas ir vaizduotė

Pilietiškumas

Skaitmeninis raštingumas

Lyderystė

Rinkinys skatina jūsų mokinius ugdyti sąmoningumą ir supratimą apie tai, kaip verslas gali padėti spręsti socialines problemas, ir praktinę patirtį planuojant ir kuriant savo pačių socialinio verslo bendrovę. Programos testavimo metu mokiniai pasidalino savo mintimis apie patirtį:

„Labai patiko pamokos kitose erdvėse, bendravome su versliais ir atsakingais žmonėmis, tyrinėjome ir daug sužinojome. Smagiausia buvo su bendraklasiais kurti projektus, kūrybiškai spręsti problemas ir dalintis idėjomis. Išmokau, kad reikia atsakomybę prisiimti pačiam. Buvo labai smagu!“

Vilniaus Antakalnio progimnazijos
6 klasės mokinys

Mūsų bendruomenė, mūsų ateitis, mūsų atsakomybė

BENDRIEJI GEBĖJIMAI IR KOMPETENCIJOS

bendradarbiavimas
mokslinių tyrimų įgūdžiai
kritinis mąstymas
bendravimas
analizavimas
suvokimas
informacijos sklaida
poreikio ir galimybių atpažinimas
prisitaikomumas
atsparumas
pasitikėjimo didinimas

MOKYMOŠI TIKSLAI

Atlikti vietinių verslo įmonių tyrimą ir sužinoti apie socialinio verslo koncepciją.

RYŠYS SU MOKYMO PROGRAMA

geografija, pilietiškumas,
matematika, ekonomika,
sveikatos ir lytiškumo ugdymas,
informacinės technologijos,
matematinis ir kalbinis raštingumas.

PRIEMONĖS

- išmanieji telefonai arba skaitmeniniai fotoaparatai
- vietovės žemėlapiai
- didelio formato popieriaus lapai
- rašymo priemonės
- papildoma informacija apie gerai žinomus socialinius verslus

Pamoką pradėkite nuo apžvalginio pasivaikščiojimo su savo mokiniais po jūsų miesto centrą ar mokyklos apylinkes. Paprašykite jų dirbant poromis nufotografuoti ir užrašyti vietinių įmonių bei paslaugas teikiančių įstaigų, pro kurias pakeliui praeisite, pavadinimus. Taip pat pasiūlykite mokiniams paimti iš įmonėse, įstaigose dirbančių asmenų interviu. Sugrįžę į klasę, pasiūlykite jiems vietos žemėlapyje pažymėti nueitą maršrutą bei įdomias vietas ir kartu sudaryti sąrašą visų įmonių, kurių pavadinimus jie užsirašė išvykos metu. Paraginkite mokinius pagalvoti, pagal kokias kategorijas būtų galima suskirstyti jų pažymėtas įmones. Jie galėtų sugrupuoti pagal tai, kokios įmonės užsiima prekyba maisto prekėmis, labdara, teikia pramogų bei finansines paslaugas, ir pavaizduoti gautus rezultatus grafine savo pasirinkta forma, pavyzdžiui, lentelėse bei diagramose, skritulinėse diagramose, Veno diagramose ar pademonstruoti grupės nuotraukas. Mokiniai gali pateikti įžvalgų apie tai, kuo kiekvienas aplankytas verslas skiriasi nuo socialinio verslo. Galima mokiniams duoti kūrybinę užduotį – paversti jų aplankytus verslus socialiniais verslais, sprendžiančiais mokinių iškeltas problemas. Padiskutuokite apie tai, kuo skiriasi socialiai atsakingas ir socialinis verslas.

Papaiškinkite, jog socialiniai verslai sprendžia socialines ir/ar aplinkosaugos problemas. Jie kuria darbo vietas bei gauna pajamų kaip kiti verslai, bet užuot paskirstę gautą pelną savininkams, jie vėl investuoja gautus pinigus savo socialinei misijai plėsti, paremti. Tokiu būdu jie gerina bendruomenių ir visuomenės gyvenimus. Būtent tai, kaip verslas elgiasi su savo pelnu ir kokie yra jo socialiniai tikslai, ir nusako, ar tai yra socialinis verslas, ar įprastas.

Ar jūsų mokiniai mano, jog kuri nors įmonė ar paslaugas teikianti įstaiga jų sąrašė yra socialinis verslas?

Paprašykite jų paaiškinti savo nuomonę, sugrupuoti analizuotus verslus pagal veiklos rūšis. Įsitikinkite, ar mokiniai geba atskirti socialinį verslą, tvarią, socialiai atsakingą įmonę, ne pelno siekiančią organizaciją (paaiškinimui gali padėti priede Nr. 4, esantis pavyzdys Nr.1).

Namų darbų užduočiai paprašykite mokinių surasti informacijos apie vieno, gerai žinomo, socialinio verslo veiklą ir pristatyti ją pasirinktu formatu. Kaip reikšmingi Lietuvos pavyzdžiai galėtų būti salotų baras „Mano guru“, erdvė „Miesto laboratorija“ ar „Socialinis taksi“. Atliekant tyrimą, paprašykite jų surasti šią informaciją:

-
- *Kada ir kodėl buvo įkurtas socialinis verslas?*
- *Kokias paslaugas/produktus jis teikia?*
- *Kokią socialinę ar aplinkosauginę problemą jis sprendžia?*
- *Kas buvo pagrindiniai prie įkūrimo prisidėję žmonės ar organizacijos?*

Peržiūrėkite šiuos vaizdo įrašus:

Mano guru

Pirmas blynas

Miesto laboratorija

Socialinis taksi

Galite pažiūrėti „Verslios Lietuvos“ filmuką „Socialinis verslas“

Socialinių verslų pavyzdžiai

Salotų baras „Mano Guru“ – tai kavinė, skirta tam, kad asmenys, grįžę iš įkalinimo įstaigų, sergantys priklausomybės ligomis, turėtų kur išmokti virėjo/padavėjo/barmeno profesinių įgūdžių ir lengviau integruotis į darbo rinką. Čia socialinės rizikos asmenys mokosi pasirinktos profesijos, gauna psichologo, socialinio darbuotojo paslaugas.

„Miesto laboratorija“ – tai žalias bendruomenės edukacijos centras, kuriame veikia ir kavinė. Miesto laboratorijoje gyventojai gali apsilankyti ir paskaitų bei dirbtuvių metu išmokti, kaip taupyti energiją, pamatyti išmanųjį hidroponinį daržą, sužinoti, kaip savarankiškai perdirbti panaudotas medžiagas ir iš jų sukurti stilingus namų apyvokos daiktus, aksesuarus ir kita. „Miesto laboratorija“ tai platforma, kuri vienija aplinkai neabejingus miesto gyventojus, kurioje jie gali surasti atsakymus į rūpimus klausimus, gauti patarimų ir pagalbą keičiant miestą į darnią ir gamtai draugišką aplinką.

„Socialinis taksi“ – tai visą parą veikianti pavėžėjimo, taksi paslauga, kuri padeda užtikrinti judėjimo negalią turinčių žmonių kelionių organizavimą į (darbą, įvairias organizacijas, ligoninę, universitetą, kiną, teatrą, parduotuvę, susitikimą ir kt.. „Socialinis taksi“ nėra vien tik negalią turinčių žmonių vežimas – tai ir pagalba išeinant iš namų, daiktų nunešimas, įsodinimas į automobilį ir palyda.

Jei dirbate su socialinio verslo programą įgyvendinančia mokykla partnere, Lietuvos „Junior Achievement“ mokykla partnere, jūs galite pasidalinti ir palyginti savo duomenis iš vietinių verslo įmonių analizės bei atlikti tyrimą apie gerai žinomus socialinius verslus, kurie kuria pokyčius įvairiose šalyse.

Socialinio verslo tikslai

BENDRIEJI GEBĖJIMAI IR KOMPETENCIJOS

bendradarbiavimas
kritisinis mąstymas
analizavimas
suvokimas
smalsumas
lyderystė
kūrybiškumas

MOKYMOŠI TIKSLAI

Išnagrinėti įvairių rūšių socialinių verslų pavyzdžius – jų produktus bei tikslus.

RYŠYS SU MOKYMO PROGRAMA

anglų kalba,
informacinės technologijos,
matematika, geografija,
pilietiškumo ugdymas, ekonomika

PRIEMONĖS

- interneto prieiga
- didelio formato popieriaus lapai
- rašymo priemonės

Paprašykite mokinių pristatyti, ką jie sužinojo atlikdami namų darbus. Pasidalinkite su klase kelių atvejų analize, apie kitų sėkmingų socialinių verslų nueitą kelią. Parodykite socialinių verslų pavyzdžių, tokių kaip „Agapė“ ir „Lobių dirbtuvės“, vaizdo įrašus, taip pat tokių kaip jų mokyklų, organizuojančių socialinių verslų veiklą, istorijas. Pavyzdžius rasite 5 priede, tačiau savo gyvenamojoje vietovėje galite surasti ir kitų.

Suskirstykite mokinius į mažas grupes ir paprašykite jų aptarti bei užrašyti savo atsakymus į šiuos klausimus:

- *Kokie yra kiekvieno socialinio verslo tikslai?*
- *Kaip socialinis verslas sprendžia socialinę ar aplinkosauginę problemą?*
- *Kokį produktą/paslaugą teikia socialinis verslas?*
- *Kokia yra įdomiausia ir labiausiai įmanoma įgyvendinti išgirsta idėja?*

Paprašykite grupelių narių pristatyti savo diskusiją likusiems klasės mokiniams ir surašyti bet kokias pirmines idėjas, kurias jie vėliau galėtų vystyti, jei reikėtų patiems įkurti savo socialinį verslą.

Susipažinkite su socialinio verslo pavyzdžiais, papasakokite mokiniams apie problemas, kurias sprendžia socialiniai verslininkai. Galite pasinaudoti „socialinių verslininkų pasimatymų valandos“ metodu.

Jeigu dirbate su mokykla - partnere, jūs galite sužinoti apie jūsų mokyklos partnerės šalies socialinių verslų pavyzdžius ir pasidalinti mintimis apie jų pirmines socialinio verslumo idėjas.

Socialinių verslininkų pasimatymų valanda

Kiekvienam klasėje esančiam vaikui duodamas skirtingas socialinio verslo pavyzdys (priedas nr. 2). Mokiniai įsivaizduoja, jog tampa šių verslų įkūrėjais ir nagrinėja pavyzdžius. Mokiniais pasakoma, kad dabar jie vyks į socialinių verslininkų(-ių) susitikimą, kuriame turės pristatyti savo verslus.

Mokiniai įsigilinę į gautą informaciją apie socialinius verslus dalyvauja „pasimatymų valandoje“.

1 Kiekvienas mokinys nusipiešia apskritimą ir jame surašo skaičius nuo 1 iki 12 taip, kaip jie surašyti laikrodyje.

2 Kiekvienas grupės narys turi susidaryti greitų pasimatymų grafiką, susitardamas su kiekvienu bendraklasiu, kada susitiks. Ant apskritimo kiekvienos valandos skaičiaus vietoje užrašo vardą žmogaus, su kuriuo susitarė tuo metu susitikti.

3 Mokytojas skelbia laiką, grupės nariai susėda poromis pagal „paskirtą susitikimą“ ir pristatinėja savo socialinius verslus. Abu jie savo verslams pristatyti turi 2-3 minutes.

4 Vieną minutę abu vienas kitam padėkoja, pasako kas buvo svarbu išgirstoje istorijoje ar pan.

5 Mokytojas skelbia kito pasimatymo pradžią (pagal kokį nors laiką).

6 Visi mokiniai susėda ratu ir reflektuojama pagal mokytojo nurodytas temas.

Kiekvienas mokinys dalyvauja dvylikoje „pasimatymų“ su skirtingais verslininkais (-ėmis) (vieno susitikimo trukmė gali būti apie 3-5 min). Po pratimo galima aptarti, kokie soc. verslai mokiniams buvo įdomiausi, kokios idėjos atrodė prasmingiausios ir pan.

Papasakokite apie socialinio verslo tikslą. Galite parodyti paveikslėlį (priedas nr. 4, paveikslėlis nr. 2), kuris apibrėžia problemų ir poreikių sprendimo būdą. Paaiškinkite, kad tam tikras visuomenės problemos ar poreikius gali spręsti verslas, kitas ne pelno siekiančios organizacijos, o trečias turėtų spręsti valstybė (kiekvieną atvejų paklauskite mokinių pavyzdžių, padiskutuokite). Yra atvejų, kai tam tikrų problemų ar poreikių negali išspręsti (arba dėl tam tikrų aplinkybių nesiima spręsti) nei verslas, nei valstybė, nei ne pelno siekiančios organizacijos. Tuomet socialiniai verslininkai (-ės) imasi iniciatyvos, kuria inovatyvius sprendimus ir sprendžia visuomenės socialinę, aplinkosaugos problemą.

Galite skirti mokiniams praktinę užduotį „išspręsk problemą“.

Išspręsk problemą

Mokiniai suskirstomi grupelėmis po 3-5 mokinius. Kiekviena grupė gauna sukarpytų problemų sąrašą (priedas nr. 6). Mokiniai turi visas problemas suskirstyti į keturias grupes pagal tai, kas šiomis problemomis (jų nuomone) turėtų rūpintis – valstybė, verslas, nevyriausybinė (ne pelno siekianti) organizacija ar socialinis verslas. Kiekviena grupė pristato savo suskirstymo rezultatus.

Aptariama, kodėl mokiniai padarė šiuos sprendimus, kas lėmė pasirinkimus. Iš problemų, kurias spręsti mokiniai priskyre socialiniam verslui, kiekviena grupė išsirenka po vieną problemą ir pabando sugalvoti jai sprendimą.

Socialinis (-ė) verslininkas (-ė): koks jis/ji?

BENDRIEJI GEBĖJIMAI IR KOMPETENCIJOS

gebėjimas keistis informacija (komunikavimo kompetencija)
bendradarbiavimas
kūrybiškumas
gebėjimas pritaikyti turimą informaciją (iniciatyvumo ir kūrybingumo kompetencija)

MOKYMOŠI TIKSLAI

Nustatyti, kokie įgūdžiai ir savybės yra reikalingos tapti sėkmingu verslininku (-e).

RYŠYS SU MOKYMO PROGRAMA

pilietiškumo ugdymas, sveikatos ir lytiškumo ugdymas, anglų kalba, ekonomika, informacinės technologijos

PRIEMONĖS

- interneto prieiga
- didelio formato popieriaus lapai
- lipnūs lapeliai

Sėkmingus socialinius verslus dažnai įkuria bei jiems vadovauja verslininkai (-ės), kurie yra **lankstūs**, **novatoriški**, **empatiški** ir **intelektualiai smalsūs** – tai visi svarbiausi įgūdžiai bei savybės sėkmei užtikrinti 21 amžiuje.

Ar jūsų mokiniai gali įvardyti kokį nors sėkmingą verslininką (-ę)?

Paprašykite savo mokinių dideliame popieriaus lape nupiešti šiuolaikinio verslininko (-ės) atvaizdą ar karikatūrą ir išvardyti įgūdžius bei savybes, kurių šiam žmogui reikėtų, kad jį lydėtų sėkmė. Pavyzdžiui, tai galėtų būti tokios savybės kaip atsidavimas, sąžiningumas ir motyvacija. Galite pasinaudoti „rombo“ metodu.

Rombo metodas

Kiekvienas mokinyš ant trijų lapelių parašo skirtingas (jų manymu svarbiausias) socialinio verslininko (-ės) savybes. Tuomet visi mokiniai suskirstomi grupėmis. Grupėje jie turi pristatyti savo parašytas savybes ir nuspręsti, kurios yra svarbiausios. Iš likusių svarbiausių savybių sudėliojamas rombas ir priklijuojamas ant sienos (viršuje reikalingiausia savybė, antrame sluoksnyje dvi mažiau svarbios, per vidurį – vidutiniškai svarbios ir t.t.). Geriausia, jei skirtingos grupės „rombus“ klijuotų skirtinguose klasės kampuose. Tuomet grupės keliauja peržiūrėti kitos grupės darbo. Grupės nariai gali pakeisti vieną kitos grupės išskirtą dalyką (t.y. sukeisti tam tikras savybes rombo erdvėje pagal svarbumą). Grupė grįžusi prie savo rombo diskutuoja, ar kitos grupės siūlymas jiems tinka ar ne.

Paraginkite juos užbaigti tris sakinius, kurie prasideda: „Sėkmingas (-a) verslininkas (-ė) yra toks žmogus, kuris...“. Kaip pavyzdys galėtų būti „Sėkmingas (-a) verslininkas (-ė) yra toks žmogus, kuris demonstruoja atkaklumą ir atsidavimą įgyvendindamas idėjas“.

Pakvieskite juos patikrinti savo socialinio verslininko (-ės) įgūdžius žaidžiant **Kathryn Loughnan („Pasaulio verslininko savaitės“ ambasadorės) žaidimą**.

Kathryn Loughnan žaidimas

1 Kiekvienas grupės narys turėtų sugalvoti „nevykusią idėją“ ir užrašyti ją ant popieriaus lapelio.

2 Tuomet lapelį suglamžyti ir išmesti į šiukšlių dėžę.

3 Grupės nariai paeiliui paima po idėją iš šiukšlių dėžės.

4 Jie turėtų pristatyti idėją grupei, paaiškinti, kodėl tai galbūt nevykusi idėja ir tuomet aptarti, kaip ją būtų galima pavers-ti gera idėja. Pavyzdžiui, prastos idėjos galėtų būti - maskuojančių spalvų golfo kamuoliukai, valgomi šunų pavadėliai, tamsoje švytinti miego kaukė ir šokoladinis arbatinukas.

5 Jūs taip pat galėtumėte paprašyti jų pamąstyti apie social-inį ir aplinkosauginį idėjos poveikį, t.y. ar ji draugiška aplinkai, ar tai sąžininga prekyba?

Jūs taip pat galite paprašyti savo mokinių pademonstruoti kūrybiškumą. Duokite kiekvienai grupei šiek tiek plastilino ir po šaukštą. Skirkite jiems truputį laiko sumodeliuoti ir pagaminti naują produktą, naudojant šias priemones. Tuomet kiekviena grupė turi pristatyti savo kūrinį ir paaiškinti jo idėją. Jie turėtų paaiškinti:

- *Ką jie sukūrė?*
- *Kodėl jie nusprendė tai sukurti?*
- *Kam produktas galėtų padėti ar kas galėtų juo naudotis?*

Jei dirbate su mokykla partnere, jūs galite:

Pasikeisti kiekvienos šalies sėkmingų verslininkų pavyzdžiais.

Pasidalinti mintimis apie kompetencijas ir savybes, reikalingas sėkmingam (-ai) verslininkui (-ei).

Galbūt norėsite sutarti laiką ir bendradarbiauti, naudodamiesi internetine bendradarbiavimo erdve, tokia kaip „Padlet“, kad kiekviena klasė galėtų tiesiogiai matyti kitos mokyklos publikuojamas idėjas.

Nufotografuokite ir pasidalinkite savo plastilino ir šaukšto gaminių idėjomis.

Apžvelkite, kuriai grupei pavyko geriausiai ir kodėl.

Sugalvokite genialią idėją

BENDRIEJI GEBĖJIMAI IR KOMPETENCIJOS

bendradarbiavimas
gebėjimas perteikti ir suprasti informaciją (komunikavimo kompetencija)
rizikos vertinimu paremtas sprendimų priėmimas
gebėjimas klausyti ir suprasti informaciją
gebėjimas pasidalinti darbais

MOKYMOŠI TIKSLAI

Pasirinkti idėją socialiniam verslui. Panagrinėti įvairius vaidmenis ir įsipareigojimus, susijusius su socialinio verslo valdymu. Sukurti aiškų verslo planą, kuriame būtų nurodytos pagrindinės veiklos, priemonės ir sėkmės kriterijai.

RYŠYS SU MOKYMO PROGRAMA

pilietiško ugdymas,
ekonomika, anglų kalba,
matematika,
dailė ir technologijos,
informacinės technologijos,
geografija.

PRIEMONĖS

- lipnūs lapeliai
- didelio formato popieriaus lapai
- apvalūs lipdukai

Kad padėtumėte savo mokiniams kurti idėjas, iškelkite klausimą: **kaip mes galėtume sukurti tokį socialinį verslą, kuris pagerintų mūsų bendruomenės gyvavimo sąlygas kuriuo nors aspektu?**

Norėdami tai išsiaiškinti, kartu su klase patyrinėkite galimas problemas ar klausimus, išskylančius vietinėje bendruomenėje, jai aktualius, prie kurių sprendimo mokiniai galėtų prisidėti. Tai būtų galima padaryti sudarant **minčių žemėlapi** ant didelių popieriaus lapų arba internete, naudojant nemokamą minčių žemėlapio kūrimo puslapį, tokį kaip pvz. www.mindmup.com.

Surašykite visas jų pasiūlytas idėjas ir padalinkite kiekvienam mokiniui po tris apvalius lipdukus. Leiskite mokiniams paeiliui priklijuoti savo lipdukus prie patinkančios idėjos. Mokiniai gali priklijuoti visus tris lipdukus prie vienos idėjos arba gali pasirinkti tris skirtingas idėjas. Idėja, surinkusi daugiausiai lipdukų, bus ta, kuri taps jūsų socialinio verslo pagrindu. Galite pasirinkti – klasėje vystyti vieną projektą arba, suskirstę mokinius grupelėmis, įgyvendinti skirtingus projektus.

Papasakokite mokiniams, kaip svarbu, kuriant bendrą projektą, bendradarbiauti ir palaikyti vienas kito idėjas, mintis, pasiūlymus bei atrasti bendrus sprendimus. Susikurkite savo grupės taisykles. Aptarkite: **kaip dirbsite, kurdami projektą? Koki tikėtis iš kitų?** Susitarimus pasikabinkite klasėje, kurioje dirbsite.

Pademonstruokite, kaip svarbu dirbti visiems kartu, panaudodami **voratinklio metodą**.

Jei klasėje generuojate daugiau idėjų (mokiniais dirbant grupelėse), suskirstę juos atitinkamomis grupėmis, leiskite kiekvienai grupei išskelti problemą, kurią jie planuoja spręsti.

Voratinklio metodas

Mokiniai sustoja ratu. Vienas mokinys turi siūlą kamuoliuką. Laikydamas siūlo pradžią meta kamuoliuką savo bendraklasiui. Taip kamuoliukas keliauja per visus mokinius. Susiformuoja voratinklis. Visi mokiniai laiko dalį tinklo. Ant mokinių laikomo tinklo padedama knyga ar kitas sunkesnis daiktas. Tuomet paprašoma kas antro mokinio paleisti savo laikomą siūlą. Jei daiktas sunkus, jis nukris ant žemės.

Tai metafora, kad turime veikti visi kartu, jei norime sukurti tvarų projektą ir jį išlaikyti. Svarbu su mokiniais aptarti, kad planuojam kartu imtis didelio ir svarbaus projekto, todėl turime palaikyti vienas kitą bei veikti kaip komanda.

Paraginkite savo mokinius būti išradingus, tačiau tuo pat metu ir realistiškai pagalvoti, ką jie galėtų nuveikti. Galite galvoti tiek apie **bendruomenės problemas ar poreikius**, tiek apie **globalius iššūkius** (gali praversti darnaus vystymosi metodika (priedas nr. 7)).

Socialinio verslo veiklai organizuoti reikia daug įgūdžių - kūrybiškumo, lyderystės, bendradarbiavimo, rizikos vertinimo, derybų meno, biudžeto planavimo, pokyčio matavimo ir t.t. Svarbu, kad jūsų mokiniai suvoktų, jog reikia daug dirbti ir planuoti, kad jų socialinis verslas taptų realybe ir sėkmingai veiktų.

Susisiekite su tėvais, vietinėmis įmonėmis, organizacijomis ir kitomis mokyklomis, kuriose taip pat organizuojama socialinių verslų veikla, ir surenkite jų vizitą jūsų mokykloje arba internetinį pokalbį apie jų įmonėse turimas pareigas bei atsakomybes. Galbūt jie taip pat galėtų pasiūlyti pagalbą ir patarimų, kaip jauniems verslininkams (-ėms) organizuoti savo įmonės veiklą. Pavyzdžiui, viena mokykla dirbo su jų vietovę atstovaujančiu parlamento nariu, siekdama pagerinti savo komunikacinius gebėjimus ir prezentacijų metodiką, bei su tinklalapių kūrimo kompanija „Redweb“, kuri patarė jiems skaitmeninių technologijų panaudojimo klausimais. Neužmirškite į savo planus įtraukti ir mokyklos vadovų bei priežiūros institucijos atstovų, kad visa mokyklos bendruomenė susipažintų su idėjomis ir jas palaikytų.

Jei klasėje plėtojate vieną idėją, užrašykite savo pagrindinę idėją didelio prezentacijoms skirto popieriaus lapo viduryje ir pritvirtinkite jį klasės priekyje. Išdalinkite kiekvienam mokiniui po keletą lipnių lapelių ir paprašykite jų penkias minutes pagalvoti apie galimus šios problemos ar klausimo sprendimus.

Socialinio verslo veiklai organizuoti reikia daug įgūdžių - kūrybiškumo, lyderystės, bendradarbiavimo, rizikos vertinimo, derybų meno, biudžeto planavimo, pokyčio matavimo ir t.t.

Jei dirbate su mokykla partnere, jūs galite:

Pasidalinti tėvų bei vietinių įmonių atstovų pokalbiais per e. platformą (pvz. Facebook, Skype) arba padaryti įrašus ir juos aptarti vėliau.

Apsikeisti socialinių verslų planais ar idėjomis, kaip sklandžiai pradėti darbus.

Laikas imtis darbų!

BENDRIEJI GEBĖJIMAI IR KOMPETENCIJOS

savarankiškumas ir atsakingumas (mokėjimo mokytis kompetencija)
bendradarbiavimas
sąmoningumas ir pilietiškumas (socialinė kompetencija)
gebėjimas organizuoti laiką
planavimas
analizavimas
tikslų siekimas

MOKYMOSI TIKSLAI

Planuoti ir įkurti sėkmingą ir bendruomenei naudingą socialinį verslą, stebėti jo pažangą bei suprasti socialinio verslo galimybes.

RYŠYS SU MOKYMO PROGRAMA

anglų kalba,
pilietiškumo ugdymas,
informacinės technologijos,
ekonomika, matematika,
dailė ir technologijos

Remdamiesi savo pasirinkta bendruomenės problemos idėja, jūs turite nuspręsti, **kaip ketinate kažką pakeisti ir ką reikia padaryti, kad to pasiektumėte**. Turėsite padėti savo mokiniams sudaryti užduočių sąrašą, paskirstyti vaidmenis bei įsipareigojimus, numatyti terminus bei pagrindinius etapus, kuriuos reikia pasiekti. Paraginkite mokinius imtis atsakomybės už šį procesą ir išsikelti sau tikslus.

Planas sėkmei

Prieš pradėdant šį procesą, jūsų mokiniams svarbu apgalvoti šiuos klausimus:

- Kas yra jūsų tikslinė rinka?
- Kokias jūsų stiprybes, silpnybes, galimybes ir grėsmes rodo SSGG analizė?
- Iš kokių finansų pirksite/gaminsite produktą? Kokias patirsite išlaidas?
- Kokios bus išlaidos verslui? Kokia bus produkto kaina? Kokį uždėsite antkainį? Koks prognozuojamas pelnas? Pasinaudokite *Škotijos Socialinio verslumo akademijos patarimais*, kaip nustatyti kainas (žr. 2 priedą)
- Pagal kokius požymius matuosite šio projekto socialinį poveikį?
- Nuspręskite, kas yra jūsų tikslinė auditorija?
- Aptarkite, ką laikysite sėkme?
- Kaip būtų geriausia pristatyti jūsų socialinį verslą?
- Kaip ir kur apsirūpinsite reikiamais daiktais? Kaip įkainosite tai, ką reikės pirkti/parduoti? Kaip mes žinosite, kad socialinis verslas kaip nors paveikė kitų gyvenimus?

- *Ar socialinis verslas žalingas aplinkai? Ar jis kenkia žmonėms? Ką turėtume padaryti, kad išspręstume šiuos klausimus?*
- *Kur galėtų iškilti problemų ir kaip galėtume to išvengti (rizikos valdymas)?*
- *Kaip surinksime klientų atsiliepimus?*

Galbūt organizavimo proceso metu galėsite pasinaudoti tėvų ar vietinių įmonių patirtimi. Taip pat neužmirškite apgalvoti, kaip jūsų mokiniai pristatys savo socialinį verslą. Apsvarstykite galimybes pasinaudoti įvairesnėmis socialinės žiniasklaidos priemonėmis, įskaitant Facebook, Instagram, Twitter ir bendravimą e. laiškais (galbūt reikės surengti paskaitą apie internetinį saugumą bei pamąstyti, kaip stebėsite ir kontroliuosite jų turinį).

Detalių planavimas

Jūsų mokiniams reikės nustatyti, ką ir iki kada reikia nuveikti. Jie turės apsispręsti dėl skirtingų funkcijų, kurios lems veiklos sėkmę bei pasiskirstyti darbus.

Tarp galimų darbų galėtų būti:

- *Bendravimas – su potencialiais klientais*
- *Bendravimas – su partneriais arba rėmėjais*
- *Biudžeto planavimas ir valdymas*
- *Išteklių planavimas – ar projektui reikalinga patalpa, stendas? Kokios reikės įrangos?*
- *Tvirtų ryšių komandoje palaikymas ir susitelkimas į užduotį. Kur ir kaip dažnai komanda susitiks? Kas planuos sąlygas sėkmingoms diskusijoms?*

Socialinio verslumo akademijos pateikiamą šabloną rasite 3 priede. Šabloną galite naudoti kaip pagrindą savo verslo planui. Jame yra patarimų, kaip rašyti planą bei nustatyti savo prekių kainas.

Pradžia

Galiausiai nustatykite datą ir pakvieskite tėvus, vietinę spaudą, žiniasklaidą ir tarybos narius, kad padėtumėte savo socialiniam verslui augti. **Sėkmės!**

Jei dirbate su mokykla partnere, jūs galite pasikeisti informacija apie jūsų socialinių verslų pažangą, socialinio ar aplinkosauginio poveikio matavimą.

Apžvalga: ko mes išmokome?

PRIEMONĖS

- lipnūs lapeliai
- didelio formato popieriaus lapai
- apvalūs lipdukai

Po tam tikro nustatyto laiko paraginkite savo mokinius skirti laiko refleksijai, įvertinti pažangą bei pasidžiaugti jų socialinio verslo daromu poveikiu.

Pakvieskite mokinių grupes sukurti koliažus iš įvairių senų žurnalų karpinių. Mokinių koliažuose turi atsirasti atsakymai (apie jų socialinio verslo projektą) į šiuos klausimus:

- *Ką pavyko sukurti? Kuo didžiuojamės?*
- *Kas nepavyko taip, kaip buvo planuota? Kodėl?*
- *Kaip sekėsi praktikoje pritaikyti teorines žinias apie socialinį verslą? Kas praktikoje skyrėsi nuo teorijos?*
- *Kaip socialinio verslo kūrimas skiriasi nuo tradicinio verslo modelio kūrimo?*
- *Kas sekėsi? Ko išmokome?*
- *Kokius įgūdžius tobuliname?*
- *Kaip būtų galima padaryti jų socialinį verslą dar geresnį?*

Refleksijos metu aptarkite: **ar norėtumėte kurti socialinį verslą ateityje arba individualiai ar komandoje tęsti pamokų metu pradėtą projektą? Ką tobulintumėte?**

Taip pat, jei apylinkėse ar vietos bendruomenėje veikia socialiniai verslai, rekomenduojama sudaryti sąlygas mokiniams surinkti atsiliepimus iš vietinių gyventojų, kurie patiria atitinkamų socialinių verslų naudą ar poveikį (klientų ar naudos gavėjų). Tai galima padaryti trumpos internetinės apklausos ar atviruko dydžio anketos pagalba.

Priedas Nr. 1

Mokyklos atvejo analizė

Karma projektas

Bišopbrigso Akademija, Škotija
Karma projektas, Indija

Dalyvaudama **SEA (Socialinio verslumo akademijos)** socialinio verslumo mokyklose programoje, Bišopbrigso akademija Škotijos mieste Rytų Danbartonšyre užmezgė ryšius su Karma projektu Indijoje, Bod Gaja mieste. Karma projektui priklauso privačiai finansuojama mokykla, kuri teikia nemokamą išsilavinimą 70 kitaip mokytis galimybės neturinčių vaikų. Bod Gaja mieste mokiniai ir moterų grupelės iš etiškų medžiagų gamina sąžiningos prekybos juvelyrinius dirbinius, taupykles, rankines ir kitus rankų darbo gaminius, kurie parduodami Škotijoje. Bišopbrigso akademija įkūrė socialinį verslą „**Unicorn Trading**“ („Vienaragio prekyba“) ir, bendradarbiaudami su Karma projektu, mokiniai parduoda jų gaminius, o gautos lėšos yra pagrindinis Karma projekto finansavimo šaltinis.

„Mes norime, kad žmonės dalintųsi vieni su kitais apie tai, kaip prieskoniai naudojami jų šeimose, kultūrose ir tradicijose, –pasakoja Shindy. –Mokykloje kalbama daugiau nei 40 kalbų. Akivaizdu, kad tokia didelė bendruomenės įvairovė suteikia galimybę daug išmokti vieniems iš kitų, kaip „Ballot Street Spice“ dirba bendradarbiaudami su Tikrų idėjų organizacija (RIO), kad paremtų juos kuriant tikrą mokyklą ir bendruomenės socialinį verslą“

„Ballot gatvės prieskoniai“

Ballot Street Spices

Victoria park pradinė akademija,
Smedikas, Birmingamas

Suvienijusi jėgas, grupė darbuotojų, tėvų ir mokinių iš Birmingamo įkūrė socialinį verslą, skirtą remti kultūriškai mišrią bendruomenę ir suteikti jai naujų galimybių. „**Ballot Street Spice**“ yra socialinis verslas, siekiantis suvienyti vietinę bendruomenę, kad tėvams būtų sudarytos įsidarbinimo galimybės, mokiniams – tikras ir prasmingas mokymasis ir kartu puoselėjama Smedike egzistuojanti kultūrinė įvairovė.

„Mes norime įkurti bendruomenei įtaką darantį socialinį verslą, kuris sukurs darbo vietas bei galimybes, kur jų labai reikia. „**Ballot Street Spice**“ atstovauja mūsų vietos prieskonių paveldui,“ – sakė Shindy Mahal iš Ballot gatvės ir „Victoria Park“ pradinės akademijos.

„**Ballot Street Spice**“ atsirado iš mokyklos Prieskonių akademijos – kassavaitinio prieskonių klubo, kur skirtingos kilmės mokiniai ir šeimos susitinka mokytis, gaminti ir dalintis prieskonių mišinių receptais. Retai susimąstome apie istorinį prieskonių naudojimo aspektą, o siekia užfiksuoti kultūrinę istoriją kulinarinį paveldą ir šimtmečius taikomas tradicijas, kol šiuolaikinės kartos, pirkdamos prieskonius tik iš prekybos centrų, viso to neprarado.

Penktadienio bendruomenės kavinė

Kilpatriko mokykla, Škotija
(papildomos paramos poreikiai)

Kilpatriko mokykla turi rankdarbių parduotuvę ir bendruomenės kavinę, kurios remia labdaros organizacijas savo šalyje ir užsienyje. Bendradarbiaudami su socialine įmone „Awamu“, Kilpatriko socialinio verslumo dirbtuvėmis ir „Friday“ kavine, mokiniai remia sveikatos priežiūrą ir švietimą Kampalos lūšnyuose.

Mokyklos mokiniai, darbuotojai, tėvai ir draugai laukia penktadienio rytų, kada kavinėje patiekiami įvairių mokinių iškepti pyragėliai bei gėrimai. Mokyklos parduotuvėje taip pat galima pasižvalgyti ar nusipirkti rankų darbo atviruką ar ypatingą dovaną.

Mokyklų bendruomenės džiaugiasi matydamos, kaip auga jų daržai, prie kurių priežiūros prisidėjo praėjusiais metais. Mokiniais taip pat patiko stebėti penkiolikmetį labai entuziastingą ūkininką ir verslininką Kakooza, kuris pasidalijo savo pasiekimais su mokyklos bendruomene, pademonstruodamas jiems savo daržus ir paaiškindamas, kaip įsirengti daržą maiše. Mokiniai nekantrauja pavasarį patys pamėginti susikurti tokį daržą

Parama „Awamu“ pavertė verslą socialiniu verslu ir suteikė mokinių pastangoms tikslą. Naudodamiesi savo įgūdžiais, kad padėtų kitiems, jie jaučiasi stipresni ir yra pasiryžę įrengti kiek įmanoma daugiau daržų.

Kol planuojami būsiami Kilpatriko mokyklos daržai, mokiniai sudarinėja sveikos mitybos receptų knygą, į kurią bus įtraukta keletas jų draugų iš Kampalos receptų. 2014-ųjų gruodį mokykla savo patalpose surengė Socialinio verslumo Kalėdų mugę. Joje buvo gausu dalyvių iš visos Kilpatriko bendruomenės, o „Awamu“ surinko 500 svarų sterlingų.

2015-ais jie parėmė Kampalos mokinius, kad šie galėtų mokytis vidurinėje mokykloje, nes Ugandoje mokslas nėra nemokamas. Todėl mokykla sausį išsiuntė „Awamu“ 800 svarų sterlingų čekį ir už šią sumą keletas mokinių galėjo mokytis vidurinėje mokykloje. Kilpatriko ir Kampalos mokiniai keitėsi laiškais ir piešiniais ir rengia knygą, į kurią bus įtraukti ir piešiniai, ir receptai nuo Klaidebanko iki Kampalos!

„Lu Ban Lock“ galvosūkis

Devonporto berniukų vidurinė mokykla, Anglija
Džedziango Mokslo ir technologijų
inžinerijos mokykla, Kinija

Devonporto berniukų vidurinė mokykla Anglijoje pradėjo glaudžiai bendradarbiauti su Džedziango Mokslo ir technologijų inžinerijos mokykla Kinijoje. Socialinio verslumo kvalifikacijos (SEQ) studentai Džedziango Mokslo ir technologijų inžinerijos mokykloje Kinijoje tyrė grupę paauglių, siekdami atrasti spręstiną problemą. Jie sužinojo, jog daugelis jaunų žmonių turi priklausomybę nuo internetinių žaidimų, kas yra žalinga fizinei ir psichinei sveikatai.

Kad išspręstų šią problemą, studentai patobulino tradicinį kinų protą lavinantį žaislą „Lu Ban Lock“ (rankinį galvosūkį, sukurtą senovės Kinijoje) smegenų veiklai stimuliuoti. Be to, žaidimą jie pagamino iš perdirbtų medžiagų. Džedziango mokykla bendradarbiauja su Socialinio verslumo kvalifikacijos mokiniais iš Devonporto berniukų vidurinės mokyklos. Devonporto mokiniai kurie kuria pakuotes ir pardavinėja gaminį JK ir Kinijoje.

Priedas Nr. 2

Ką reikia žinoti apie kainodarą

Labai svarbu teisingai nustatyti kainą. Atsižvelgdami į kainas, apie jūsų verslą klientai susidarys tam tikrą nuomonę.

- Jie laikys jus kokybiškų prekių pardavėjais, jei kaina bus aukšta (jei gaminys pakankamai geras), o jei kaina bus žema, laikys tai pigia, tačiau gero kainos ir kokybės santykio preke (jei tai bazinis, tačiau geros kokybės gaminys).

- Jūs visuomet siekiate, kad, nepaisant kainos, jūsų klientai jaustųsi įsigyjantys produktą geriausiu kainos ir kokybės santykiu. Elkitės su savo klientais gražiai ir pagarbiai – be jų jūsų verslo tiesiog nebus!

Kadangi teikiate produktus/paslaugas, jūs nusipelnote atlygio. Jūs norite, kad jūsų klientai tikėtų, jog produktas vertas tos kainos, kurią nustatėte gaminiui/paslaugai.

Pagalvokite apie jūsų produkto/paslaugos teikiamą naudą.

Jūsų produkto/paslaugos kūrimo išlaidos yra dviejų tipų. Išlaidos dirbtuvėms, šildymui ir apšvietimui yra **pastovios**. Išlaidos, skirtos medžiagoms ir algoms, yra **kintamos** ir jos didėja, kai gaminate daugiau produktų.

- Tikėtina, kad mokyklos socialiniame versle nebus jokių pastovių išlaidų.

- Kad gautumėte pelną, jūs turite gauti daugiau pinigų nei išleidžiate produktui pagaminti ar paslaugai suteikti.

Atkreipkite dėmesį į savo konkurentus – jūsų kainos neturėtų būti daug aukštesnės ar žemesnės.

Skirtingos kainos padeda pritraukti klientus, tačiau visuomet privalo nešti pelną.

- Jūs galėtumėte pasirinkti reklaminiais gaminiais arba skelbti akcijas; parduokite prekes už 9,99 EUR vietoj 10,00 EUR; parduokite su nuostoliu, kad pritrauktumėte klientų; parduokite unikalų produktą ar paslaugą už aukštesnę kainą; paleiskite naują produktą į apyvartą žemesne kaina, o prekei populiarėjant kainą didinkite.

Taigi... apibendrinkime

- Apskaičiuokite savo gaminamų produktų ar teikiamų paslaugų išlaidas.

- Stebėkite savo konkurentų kainas ir nustatykite truputį žemesnes arba aukštesnes kainas (tačiau visuomet aukštesnes nei išlaidos jūsų produkcijai).

- Naudokite įvairius kainos nustatymo metodus.

Priedas Nr. 3

Patarimai, kaip parengti verslo planą

Kas turėtų parengti planą?

Geriausia, jei verslo planą, konsultuojami mokytojo, parengtų jaunuoliai, organizuojantys įmonės veiklą. Verslo plano šablonas sukurtas taip, kad jį būtų galima prisitaikyti pagal savo poreikius – žemiau pateikiamos rekomendacijos.

1 dalis. Įžanga ir bendra informacija

Trumpai aprašykite savo idėją ir kodėl galima tikėtis, kad ji bus sėkminga.

Paprasta! Tiesiog aprašykite, ką planuojate daryti, pvz., atidaryti kavinę, ruošti mokyklinės uniformas pakartotiniam nešiojimui. Tuomet paaiškinkite, kodėl manote, kad žmonės pirks jūsų prekes ar paslaugas.

2 dalis. Vadovavimas

Kas vadovaus jūsų įmonei ir kaip ji įsilieja į mokyklos struktūrą?

Jei turite vadovą – tai puiku, jei ne, galite paaiškinti, kodėl neturite vadovo ir surašyti socialinio verslo narių vardus. Būtų gerai įtraukti ir jums padedantį mokytoją.

Kokius lyderystės įgūdžius jūs įgysite ar pradėsite formuoti, dalyvaudami įmonės veikloje?

Tai galėtų būti, pavyzdžiui, planavimas, vadovavimas komandai ar grupei, komandos atstovavimas – komunikacija, pavyzdžio rodymas, motyvavimas ir komandos padrąšinimas.

3 dalis. Tikslai

Kokie yra pagrindiniai dalykai, kurių norite pasiekti, pasitelkdami į pagalbą socialinį verslą?

Pasikalbėkite ir pamąstykite apie tai, kadangi vėliau tai padės jums priimti sprendimus. Pagalvokite, koks yra jūsų sunkaus darbo tikslas.

1 tikslas:

Galbūt būtų naudinga pradėti kiekvieną iš jų „Socialiniam verslui užbaigus savo veiklą, mes tikimės...“

2 tikslas:

3 tikslas:

4 dalis. Gaminiai / paslaugos

Koks yra jūsų parduodamas produktas(i)?

Jei tai yra paslauga, apibūdinkite ją kaip įmanoma aiškiau.

Rašykite panašiai kaip ir 1 dalyje, tačiau šįkart pridėkite daugiau detalių.

5 dalis. Jūsų rinkos analizė

- a) Iš kur žinote, kad yra poreikis?** Kodėl žmonės turėtų pirkti jūsų gaminį/paslaugą – jis bus sėkmingas tik jei jiems tikrai jo reikia.
- b) Kas yra jūsų klientai?** Galvokite kaip įmanoma plačiau – kitos aplink esančios mokyklos, tėvai, vietinės įmonės, internetinė prekyba?
- c) Kas yra jūsų konkurentai?** Jūsų konkurentas yra kažkas, parduodantis tokį patį daiktą kaip ir jūs ar siūlantis tokią pat paslaugą.
- d) Kokias nustatysite kainas?** Žiūrėti atmintinę (Priedas Nr. 2)
- e) Kokį įvaizdį siekiate sukurti?** Ką žmonės galvoja apie jūsų verslą, kai išgirsta jūsų įmonės pavadinimą (galbūt būtų naudinga pagalvoti apie kompanijas, kurių prekes naudojate - „Norfa“, „Lidl“ – kokius žodžius naudotumėte jų paslaugoms apibūdinti?)
- f) Kokius metodus naudosite savo produktų reklamai ir pardavimui?** Kaip žmonės sužinos apie jūsų gaminį ir kur jį įsigyti?

6 dalis. Socialinis, ekologinis ir ekonominis poveikis

- Socialinis poveikis** Kaip panaudosite savo pelną, kad padėtumėte kitiems žmonėms?
- Ekologinis poveikis** Kaip jūsų klientai išsineš savo pirkinius? Kaip jūs šalinsite savo veiklos atliekas? Ar jūsų gamybos metodai yra palankūs aplinkai? Ar jūsų medžiagos nekenksmingos aplinkai?
- Ekonominis poveikis** Kokį poveikį jūsų socialinis verslas turės jūsų suvokimui apie verslą? Sąžiningos prekybos poveikis gamintojams besivystančiame pasaulyje; jūsų žinios apie biudžeto tvarkymą.

7 dalis. Steigimo klausimai

- Kada įmonė pradėjo savo veiklą? Arba kada pradės?**
- Įgyvendinant projektą dalyvaujančių mokinių skaičius ir amžiaus grupė?**
- Kur įmonė vykdys veiklą?**
- Kaip dažnai įmonė vykdys veiklą?**

8 dalis. Finansai

Pajamos

Kur gausite pinigų savo įmonės veiklos pradžiai?

Pajamų galite gauti paėmę paskolą iš darbdavio, banko ar mokyklos, iš verslo įmonės akcijų arba lėšų paieškos.

Išlaidos

Kokias išlaidas patirsite įmonės veiklos procese?

5 dalies D punktas jums pateiks atsakymą į šį klausimą.

**Paaiškinkite, kaip uždirbsite
pelną ir ką su savo pelnu
darysite**

5 dalies D punktas jums pateiks atsakymą į šį klausimą.

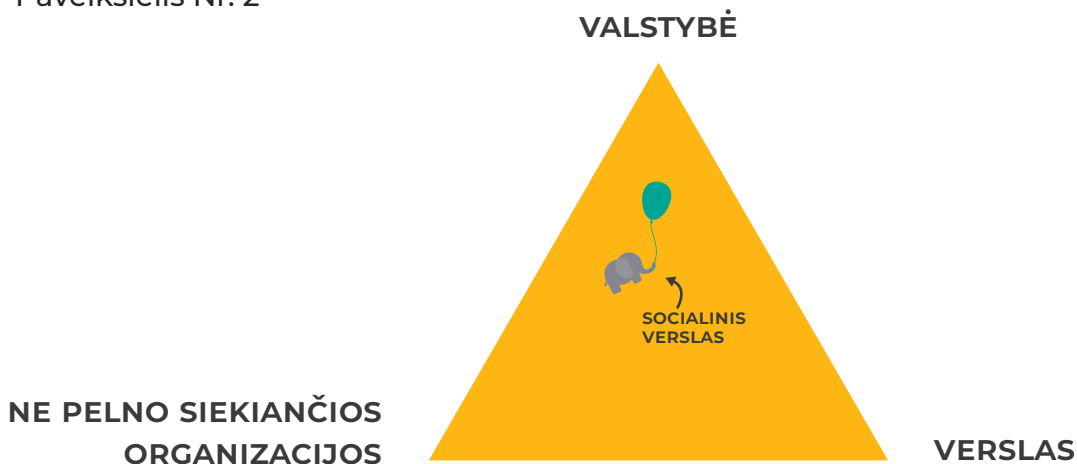
Priedas Nr. 4

Socialinio verslo schemos

Paveikslėlis Nr. 1

Paveikslėlis Nr. 2

Paveikslėlis Nr. 3

Šaltinis:

Socialinio verslo tipologija

https://www.globalcube.net/clients/philippon/content/medias/download/SE_typology.pdf

Tiek Lietuvos, tiek Europos praktikoje išskiriami trys vyraujantys socialinio verslo tipai (Alter K., 2007, Melnikas ir kt., 2017), kurių pagrindu derinamas socialinių, aplinkosauginių problemų sprendimas ir finansinis tvarumas:

- **išoriniai socialiniai verslai**, kurių verslo misija nesusijusi su socialine misija, bet uždirbtas pelnas skiriamas socialinei veiklai;

- **integruoti socialiniai verslai**, kurie siekia sinergijos tarp socialinės vertės ir ekonominės naudos; ekonominė nauda skiriama organizacijų socialinių veiklų subsidijavimui;

- **įterptiniai socialiniai verslai**, kurių veiklos modelis paremtas orientacija į socialinę misiją ir siekiu finansinės ir socialinės naudos integruotai.

Pavieniai socialinio verslo atvejai gali būti skirtingų organizacinių modelių junginiai.

Integruoti socialiniai verslai

Socialinių verslų tipas, kuriame subalansuojama komercinė veikla (verslas) ir socialinės/aplinkosauginės problemos sprendimas. Šiuo atveju komercinė veikla sujungiama su socialine veikla tam, kad būtų kuriamas numatomas socialinis poveikis. Dažniausiai šio tipo socialiniai verslai tiesiogiai įdarbina pažeidžiamą, socialinę atskirtį patiriančią žmonių grupę. Šiame modelyje svarbu tai, kad kuomet didėja pelnas, mažėja socialinis poveikis; arba kuomet socialinis poveikis auga, pelnas mažėja; pavyzdžiui, įdarbinama daugiau tikslinei grupei priklausančių atstovų, daugiau reikalingų socialinių darbuotojų ar kitų specialistų. Pagrindinis siekis ir iššūkis šiame socialinio verslo modelyje yra tinkamai subalansuoti veiklą.

Pavyzdys - **salotų baras „Mano Guru“** (4 psl.).

Išoriniai socialiniai verslai

Šiame socialinio verslo tipe verslo ir socialinio poveikio veiklos yra atskiriamos. Tai reiškia, kad socialinis verslas gamina produktą ar teikia paslaugą ir visą arba didžiąją dalį gauto pelno skiria apibrėžtai socialinei problemai spręsti bei pasirinktoms sprendimo įgyvendinimo priemonėms įsigyti, bet nebūtinai yra tiesiogiai susijęs su socialine misija.

Jerry Botlle – socialinis verslas, gamiantis ir parduodantis daugkartinio naudojimo buteliukus vandeniui Jungtinėje Karalystėje. Visas pelnas yra skiriamas besivystančioms Afrikos žemyno šalims, kur yra investuojama siekiant didinti švaraus, geriamo vandens prieinamumą gyventojams.

Daugiau informacijos:
<http://jerrybottle.com/>

Įterptiniai socialiniai verslai

Įterptinių socialinių verslų tipas pasižymi tuo, kad komercinė veikla yra neatskiriama nuo socialinės ir/arba aplinkosauginės problemos sprendimo. Abi dalys yra tiesiogiai susijusios, nes be socialinės ir/arba aplinkosauginės veiklos nebūtų ir verslo modelio.

Pavyzdys - pavežėjimo paslauga **„Socialinis Taxi“** (4 psl.).

Priedas Nr. 5

Socialinio verslo pavyzdžiai

Draugų uogienė

Pagrindinis socialinio verslo „**Draugų uogienė**“ tikslas – skatinti atsakingą vartojimą ir padėti daugiavaikėms šeimoms. Verslas skatina dalintis derliaus pertekliumi su gausiomis šeimomis, integruoja jas į derliaus nurinkimą. Viena dalis surinktų vaisių, uogų bei daržovių atiduodama gausioms šeimoms, o kita skiriama įvairių skonių uogienių gamybai. „Draugų uogienė“ įdarbina gausių šeimų narius, kurie prisidedami prie uogienių gaminimo užsidirba papildomų pajamų.

www.draugiene.lt

Miesto Laboratorija

Socialinio verslas „**Miesto laboratorija**“ – tai modernus bei aplinkai draugiškas bendruomenės edukacijos centras, įsikūręs Vilniuje, Sapiegų parke. Vykdydamas įvairias veiklas verslas įtraukia vietos bendruomenę ir kartu su ja mokosi darnaus gyvenimo būdo, aplinkos ir energetinių išteklių tauso jimo bei modernios daržininkystės mieste. „Miesto laboratorija“ taip pat veikia kaip kavinė ir siūlo savo erdvę įvairiems renginiams, dirbtuvėms bei bendruomenės susitikimams.

www.miestolaboratorija.lt

LECH LECHA design

Socialinis verslas „**LECH LECHA design**“ – tai naujos krypties mados prekinis ženklas, kuriuo žymimi vienetiniai mados gaminiai, pasiūti iš jau dėvėtų drabužių. Net 95 proc. „LECH LECHA Design“ drabužių ir aksesuarų gaminami iš naudotų medžiagų. Profesionali dizainerė, kurdama drabužius ir aksesuarus į pagalbą pasiekia socialinę atskirtį patiriančius, nuo priklausomybių sveikstančius žmones.

Daugiau socialinio verslo pavyzdžių:
<https://100forchange.org/lt>
www.soverslas.lt
www.socialinisverslas.lt

Orūs namai

Socialinio verslas „**Orūs namai**“ siekia inovatyviu būdu spręsti vyresnių žmonių skurdo ir vienišumo problemas. Beveik pusė Lietuvos senjorų skursta vieniši savo būstuose. Didžiąją savo pajamų dalį, ypač šildymo sezono metu, jie išleidžia neekonomiškų būstų išlaikymui. Socialinis verslas kviečia senjorus išnuomoti savo senuosius būstus ir keltis gyventi į būtent jiems įrengtus butus „Oriuose namuose“. Iš nuomos gaunamos pajamos visiškai padengia gyvenimo juose išlaidas, todėl pensija lieka kitoms senjorų reikmėms. Specialiai įrengtuose „Oriuose namuose“ kiekvienas gyventojas turi atskirą butą su savo vonia ir virtuve. Namuose yra ir bendra erdvė, kurioje jie gali susitikti, bendrauti, užsiimti mėgstamomis veiklomis. Taip sprendžiama senjorų vienišumo problema. Senieji būstai lieka senjorų nuosavybe, todėl nusprendę kitaip jie turės galimybę grįžti į savo senuosius namus

www.orusnamai.lt

Unikalus šokis (Unique dance)

Šokių pamokos vaikams su specialiais poreikiais. Jų metu pagerinama stovėseną, fizinė bei smegenų veikla, lavinami sensomotoriniai bei socialiniai įgūdžiai. Socialinio verslo įkūrėja siūlo ne tik šokių pamokas, bet ir geresnę integraciją į visuomenę. Organizacija „Unikalus šokis“ organizuoja įvairius renginius, kurie padeda kalbėti apie vaikus su specialiais poreikiais ir padeda jiems jaustis pilnaverčiais visuomenės nariais.

Share the Light

Pagal socialinio verslo modelį veikiančios „**Share the Light**“ gamina rankų darbo apyrankes, pakabukus bei kaklajuostes. Iš aviacinės virvės (parakordo) žmonės su negalia ar kitokius sunkumus patiriantys asmenys riša išskirtinius aksesuarus. Už dirbinius gautas pelnas skiriamas VŠĮ „SOPA“ organizuojamoms socialiai atskirtų žmonių įdarbinimo programoms.

www.sharethelight.lt

Priedas Nr. 6

Socialinės ir aplinkosauginės problemos

Socialinių ir aplinkosauginių problemų sąrašas

Avižų kaimelyje 20 procentų mokinių nebaigia mokyklos	Sostinėje kvalifikacijos neturintys asmenys sunkiai integruojasi į darbo rinką. Todėl pastebima didelė bedarbiystė.	Šeškinės rajone gyvenantiems žmonėms, norintiems pagaminti ar sutvarkyti dalykus savomis rankomis, reikia brangių įrankių, kurių jie neįperka.
Mantinės kaime gyventojai sensta. Dauguma kaime gyvenančių žmonių yra vyresni nei 70 metų.	Mokyklose daugėja hiperaktyvių vaikų, kurių poreikiams reikalingos naujos metodinės (mokomosios) priemonės mokytojams.	Učių kaime trūksta įvairių veiklų, laisvalaikio pramogų.
Juocių rajone kuriasi nusikalstamos jaunimo grupuotės.	Viename Lietuvos didžiųjų miestų daugėja žmonių, kuriems sunku įsidarbinti.	Mokykloje mokiniams sunku mokytis „sausų“ istorijos faktų.
Tižės mieste pastebima lyčių nelygybės problema. 80 proc. moterų neturi išsilavinimo ir negali įsidarbinti, todėl yra priklausomos nuo vyrų.	Mokiniams trūksta bendrųjų kompetencijų – kritinio mąstymo, komandinio darbo, bendravimo įgūdžių.	Sostinėje daugėja benamių, kurie negali susirasti darbo ir dėl to negali įsigyti būsto.
Taijėnų mokykloje trūksta aktyvių laisvalaikio praleidimo zonų.	Antakalnio rajone trūksta žaliųjų zonų, kuriose būtų galima auginti natūralius produktus, daržoves, prieskonius.	Vaikams su regos negalia sunku skaityti knygas bei jaustis lygiaverčiais skaitytojais.
Vuočių kaimelyje dauguma gyventojų susiduria su sveikatos problemomis. Kaimelyje trūksta kvalifikuotų gydytojų.	Kynio miestelyje senjorai turi mažai veiklos ir užimtumo, todėl dažnai yra liūdni ir prislėgti.	Sostinėje iniciatyvūs žmonės, turintys įvairių idėjų galėtų daug nuveikti ir pasiekti kartu, tačiau neturi galimybių bendradarbiauti.
Dyno mieste dominuoja šešėlinė ekonomika. Dauguma verslininkų (-ių) nemoka mokesčių valstybei.	Genių miestelyje 30 proc. moksleivių nebaigia vidurinės mokyklos.	Žmonėms, kurie netoleruoja laktozės (pieno produktų), trūksta tinkamų vartoti produktų.
Sostinėje negali turintis žmonės sunkiai suranda darbą.	Žmonės vartoja labai daug plastiko, kuris nėra rūšiuojamas.	Sostinėje neįgaliesiems sunku pervaziuoti išvienos miesto vietos į kitą, kadangi nėra tam pritaikyto transporto.

Priedas Nr. 7

Darnaus vystymosi tikslai

Supažindinkite mokinius su septyniolika darnaus vystymosi tikslų. Padiskutuokite, kurie tikslai mokiniams atrodo svarbiausi jų kasdienybėje, o kurie jiems atrodo svarbiausi pasauliui, kitiems žmonėms. Kodėl?

Mokiniai gali išsirinkti vieną darnaus vystymosi tikslą ir pagal jį suformuluoti problemą, kurią norėtų išspręsti (problemos analizavimui galima naudoti pateiktus klausimus). Įsigilinę į problemą mokiniai gali pateikti socialinės iniciatyvos arba socialinio verslo idėją, kuri spręstų jų iškeltą problemą.

APŽVALGINIAI KLAUSIMAI

- 1 Ką žinote apie problemą?
Ką matėte, girdėjote?
Kaip sužinojote?
Ką tikrai žinote ir dėl ko nesate įsitikinę?
Ką kiti galvoja/kalba apie visa tai?
Kaip tai, kas vyksta, daro įtaką aplinkai?
Kas, kokia grupė galėtų daryti įtaką problemai?

JASMŲ KLAUSIMAI

- 2 Kaip tu jautiesi dėl šios problemos?
Kaip ši problema veikia tavo fizinę ir psichinę sveikatą?
Kokius jausmus ši problema sukelia tavo šeimoje?
Kokius jausmus ši problema sukelia tau šalis, mokyklos atžvilgiu?

VIZIJOS KLAUSIMAI

- 3 Kiek ši problema tavo gyvenime yra svarbi?
Kaip tu norėtum, kad esama situacija pasikeistų?
Jei tu norėtum revoliucinių pokyčių, kas tai būtų?

POKYČIŲ KLAUSIMAI

- 4 Ko reikėtų, kad esama situacija pasikeistų į tą, kurios nori savo vizijoje?
Kas konkrečiai turi pasikeisti?
Kaip galėtų šie pokyčiai atsirasti? Įvardink kiek galima daugiau visokių būdų.

ALTERNATYVŲ KLAUSIMAI

- 5 Kaip pirma įvardinta problemos sprendimo alternatyva viską pakeistų?
Koks būtų aplinkos pokytis?
Kaip pasiektumėt tikslą? Kokie kiti būdai?
Apsvarstykite kiekvienos alternatyvos pasekmes:
Kaip pirmoji alternatyva darytų įtaką kitiems tavo grupėje (mieste ir pn.)?
Kokią įtaką padarytų visai aplinkai?
Įvertinkite galimas kliūtis:
Ką reikia pakeisti, kad įvyktų A alternatyva?
Kas bendruomenėje/mokykloje trukdytų siekti tikslo?

- 6 Ko reikėtų, kad tu pats dalyvaudum pokyčiuose?
Ką tu norėtum daryti ir kas būtų naudinga daryti, kad šie pokyčiai prasidėtų?
Kokios tau reikia pagalbos iš šalies, kad prisidėtum prie šių pokyčių?
- 7 Su kuo tau reikėtų pasikalbėti apie savo viziją?
Kokie bus tavo pirmi žingsniai?
Kaip gali įtraukti kitus?

ASMENINIS ĮSIVERTINIMAS
IR PALAIKYMO
KLAUSIMAI

ASMENINIŲ
VEIKSMŲ
KLAUSIMAI

Daugiau informacijos

Šis internetinių svetainių ir išteklių sąrašas padės jums daugiau sužinoti apie socialinių verslų valdymą:

Britų taryba

www.britishcouncil.org/society/social-enterprise

Tikrų idėjų organizacija (RIO)

www.realideas.org

Mokyklų pertvarkos

www.realideas.org/transforming-schools-education

Socialinio verslumo akademija

www.social-enterprise.academy/scot/

Ištekliai jaunimui

www.socialenterprise.academy/scot/Young-People/Resource-Bank

Britų tarybos sėkmės istorijos

www.britishcouncil.org/society/social-enterprise/success-stories

Britų tarybos partnerių veikla

www.theguardian.com/british-council-partner-zone

Socialinis verslumas Jungtinėje Karalystėje

www.socialenterprise.org.uk/about/about-social-enterprise

Peter Jones verslumo akademija

www.pjea.org.uk

Magnatas mokykloje

www.tycooninschools.com

Nemokamus minčių žemėlapių išteklius galima rasti čia:

www.mindmup.com

Darnaus vystymosi metodika

http://www.s-education.org/index_lt.php

Mokyklos partnerės suradimas

Jei neturite mokyklos partnerės, tačiau norėtumėte tokią susirasti ir sukurti bendradarbiavimo erdvę internete, daugiau informacijos galite rasti čia:

www.schoolsonline.britishcouncil.org/partner-with-a-school/finding-the-right-partner

Socialinių verslų Lietuvoje vaizdo įrašai

Socialinis taksi

<https://www.youtube.com/watch?v=b-HLDT1GsSzM>

Orūs namai

https://www.youtube.com/watch?v=p2h_aCTqY8w

Mamų mugė

<https://www.youtube.com/watch?v=7TOFHy-NIWfo>

Draugų uogienė

<https://www.youtube.com/watch?v=dkskpp4K4ro>

Inovatorių slėnis

<https://www.youtube.com/watch?v=G21EaAQWdTw>

Kūrybos kampas 360

<https://www.youtube.com/watch?v=Z-kRic9xArG8>

Pirmas blynas

<https://www.youtube.com/watch?v=kRxA-CUI8j3U>

Kiti filmukai

<https://www.facebook.com/gerinorai.lt/videos/>